

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

TURİZM PAYDAŞLARININ ENGELLİ BİREYLERİN TOPLUMSAL SORUNLARINA YÖNELİK BAKIŞ AÇILARI: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

Perspectives of Tourism Stakeholders Towards Persons with Disabilities: The Case Of Çanakkale Province

ⁱFatma Selin ONAY

ⁱⁱ Murat AKSU

ÖZET

Bu çalışmada engelli bireylerin toplumsal, eğitim, istihdam, yoksulluk, sağlık, erişilebilirlik ve ayrımcılık alanlarında karşılaştıkları sorunların turizm paydaşlarının bakış açıları ile değerlendirilmesi yapılarak, Çanakkale ili örneği incelenmiştir. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Çanakkale'deki engelli bireylerin katılımını sağlamak için çeşitli paydaşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu paydaşları kamu sektörü, konaklama işletmeleri, ulaşım hizmetleri, alışveriş merkezleri, restoranlar, yardımcı hizmetler, kamu kurumları, yerel halk ve turistler olarak sıralamıştır. Bulgular için yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çanakkale ilinde bulunan farklı turizm paydaşlarının katılımı ile sağlanan veriler yorumlanmıştır. Yapılan çalışma ile Çanakkale ilindeki turizm paydaşlarının engelli bireylerle yönelik bakış açılarının olumlu olduğu görülmüş, engelli bireylerin toplum, eğitim, istihdam, sağlık ve erişilebilirlik alanlarında yeterli destek alamadıkları buna bağlı olarak yoksulluk ve ayrımcılığa uğradıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paydaş, Turizm, Engelli Birey, Toplumsal Sorun, Çanakkale

ABSTRACT

In this study, the problems faced by disabled individuals in the fields of social, education, employment, poverty, health, accessibility and discrimination were evaluated from the perspectives of tourism stakeholders and the example of Çanakkale province was examined. Interview technique, one of the qualitative data collection methods, was used in the research. Various stakeholders are needed to ensure the participation of disabled individuals in Çanakkale. He listed these stakeholders as the public sector, accommodation establishments, transportation services, shopping malls, restaurants, auxiliary services, public institutions, local people and tourists. Structured interview method was used for the findings. The data provided with the participation of different tourism stakeholders in Çanakkale province were interpreted. With the study, it was seen that the perspectives of tourism stakeholders in Çanakkale province towards disabled individuals were positive, and it was revealed that disabled individuals did not receive sufficient support in the fields of society, education, employment, health and accessibility, and accordingly, they suffered from poverty and discrimination.

Keywords: Stakeholder, Tourism, Disabled Person, Social Problem, Çanakkale.

❖ Bu çalışma, Çanakkale Omsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Sağlık Turizmi Yüksek Lisans programında yazılan *aynı adlı* tezden elde edilmiştir.

Journal of Gastronomy and
Travel Research

GASTROIA

Received 23.09.2023

Accepted 30.10.2023

ⁱ fselinonay@comu.edu.tr

ⁱⁱ murattulay2@hotmail.com

10.32958/gastoria.1368352

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

GİRİŞ

Engelli bireyler mutlu olmayı, hayatta güzel anılar biriktirmeyi, toplum içinde saygı, sevgi ve değer görmeyi diğer insanlar gibi hak etmektedir. Özgürce seyahat etmek, farklı yerleri gezmek, görmek, bu yerlerdeki yemekleri tatmak, konaklamak, dinlenmek engelli bireylerin de diğer bireyler gibi doğal hakkıdır. Engeli bireylerin günlük hayatın monotonluğundan çıkarak yeni deneyimler yaşayabilmesi ve sosyal yaşama katılabilmesi adına turizm faaliyetlerinden yararlanması sağlanmalıdır. Kastenholz vd., (2015) göre turizm ve eğlence, engelli bireyler için kişisel gelişimi, yaşam kalitesini ve iyileşmeyi artırırken sosyalleşmeyi de sağlayan faydalar barındırmaktadır. Bu durum onların yaşam kalitelerinin yükselmesine, yaşama daha bağlı mutlu bireyler olmalarına katkı sunmaktadır (Neal vd., 2007:155). Turizm engelli bireyler için yeni bilgiler öğrenme, kültürlerarası ilişkiler geliştirme fırsatı vererek, başkalarını anlama empati yapabilme ve sosyal ilişkiler kurarak, kişinin gelişimini sağlaması yanında engelli bireylerin kendilerini diğer insanlarla eşit hissettikleri bir ortam oluşturmaktadır.

Engelli bireyler sosyal yaşamlarında birçok sorunla karşılaşmakta ve bu sorunlar nedeniyle bireyler kendilerini yaşamdan soyutlayarak toplumdan izole olmaktadır. Öztürk vd. (2008) çalışmasında, turizm sektörünün birtakım zayıflıklarının var olduğunu; hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının engelli bireylere yardımcı olmak için etkili bir şekilde çalışmadığını; ulaşım olanaklarının ve çevresel özelliklerin (Otellerin girişleri, banyo ve asansör, park alanları, lobi-resepsiyon hizmet alanları) fiziksel görme engelli birey için seyahate katılımlarının önündeki en önemli sorun olduğunu, turizm işletmelerindeki personelin engelli bireylere yönelik yaklaşım ve bilgi eksikliğinin olduğunu temel sorunlar olarak belirtmiştir. Bu bağlamda devlet, toplum, eğitim kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve turistik işletmeler en önemli paydaşlar olarak bu çalışma kapsamında incelenecektir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizmde Paydaş Kavramı ve Önemi

Paydaş kavramı ile ilgili literatürde birçok farklı tanımlama mevcuttur. Paydaşı ifade ederken yabancı dilde sıkça üzerinde durulan ve ifadenin ana konumunu oluşturan “stake” kavramı dilimizde beklenti, yarar, menfaat şeklinde yer bulmuştur. Paydaş müşterek bir faaliyetten veya bir girişim çalışmasından elde edilen pay ya da ortaya çıkan fayda olarak da tanımlanabilmektedir (Ertuğrul, 2008:212). Carroll (1991) paydaş kavramını, işletmenin faaliyet ve kararlarında hissesi, hakkı ve çıkarı olan kişi ya da gruplar olarak tanımlamıştır. Freeman (1984), paydaşı kurumun hedeflerine ulaşılmasını etkileyebilen

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

veya bundan etkilenen herhangi bir grup veya birey olarak tanımlamıştır. Donaldson ve Preston (1995) bu tanımlı geliştirerek, paydaş olarak tanımlanabilmesi için grup veya bireyin kuruluşta meşru bir menfaatinin olması gerekliliğine değinmiştir. Bu bağlamda, Crosby vd., (1986) göre paydaş, temsili bir grup oluşturma çabasını ifade etmiştir. Aas vd., (2005) turizm paydaşlarını, turizm faaliyetlerine bir şekilde dahil olan, ilgi duyan, olumlu ya da olumsuz olarak etkilenen herhangi bir kişi veya grup olarak tanımlamıştır. Shankman (1999) göre turizm paydaşlarının tüm toplumu kapsayan, orta ölçekli geniş görüşleri ve genel bir ahlaki yönetim bağlamında ekonomik ilişkileri bulunan birey veya gruplar olduğunu savunmuştur.

Turizm; ulaşım, konaklama, perakende satış, yiyecek içecek ve tur hizmetleri dahil olmak üzere birçok varlığı içeren düzenlenmiş faaliyetler bütünüdür. Engelli bireyin kaliteli bir tatil deneyimi yaşamayı için yolculuğun tüm bileşenlerinin erişilebilir olması gerekir. Engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılımındaki engellerini azaltmak amacıyla (kamu ve özel) tüm paydaşlarla işbirliği içerisinde olmak, faydalı olacaktır. Nyanjom vd., (2018) yaptığı çalışmada erişilebilir turizmin geliştirilmesinde paydaş işbirliğinin önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Byrd (2007) turizmde kilit paydaşların uygun şekilde değerlendirilebilmesi için onların çıkarları hakkında bilgi sahibi olmak gerektiğine değinmiştir. Hardy ve Beeton (2001) paydaşlar ile ilgili görüşünde bir kuruluş veya bir konuyla ilgili paydaşların çıkarları varsa, bu paydaşların katılma hakkına sahip olduğu varsayımının esas olduğunu savunmuştur. Her iki görüşte paydaş işbirliğinin paydaşların tanınması ve çıkarları ile ilgili olduğu ifade edilmektedir. İşbirliği yapmanın engelli bireylere yönelik turizmin gelişimi hakkında bilinçli kararlar alınmasına sebep olabileceğini varsaymıştır (Tomej ve Duedahl, 2023:3).

Engelli bireyler erişilebilir turizmden en fazla etkilenen paydaş grubudur. Ayrıca ihtiyaçlarını en iyi tanımlayabilecek olan da engelli bireylerdir. Toplumdan izole edilen engelli bireylerin yaşadıklarından yola çıkarak, sorunları çözmede; yeni ve farklı fikirler üretilebileceği ifade edilmiştir (Hart ve Sharma, 2004:9). Bu nedenle Nyanjom vd., (2018:677) engelli bireylerin katılımı olmadan erişilebilir turizmin geliştirilmesinin zor olacağını belirtmiştir. Engelli bireylerin yaşadığı sorunları çözecek fikirler üretmek ve yaşam kalitesini yükseltmek için turizm paydaşlarının erişilebilir turizm faaliyetleri ile ilgili ortak kararlar alması sağlanmalıdır. Ortak kararlar uygulanmadığı takdirde engelli bireyler kendi engellerinin yanında toplumsal olarak dayatılan engellerle karşı karşıya kalacaklardır.

Turizm işletmeleri engelli bireylere uygun turizm ürünleri oluşturmanın bir zorunluluk olduğunu düşünmektedir. Engelli bireyler için farklı turizm ürünleri oluşturmak ve bu turizm aktivitelerine

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

katılımlarını kolaylaştırmak isteyen işletmeler, toplumun desteğine ihtiyaç duymaktadır (Robinson vd. 2007:36).

Hangi şartlarda olursa olsun, tüm paydaşların iletişim halinde olmalarına ve katılımına ihtiyaç vardır. Aynı zamanda iş birliği ile birlikte paydaşların kişisel tutum ve çıkarlarının anlaşılması; turizmde planlama için nelerin gerekli olduğuna dair ortak bir anlayışa ulaşmada yaşanılacak zorlukları azaltmak açısından önemli olacaktır (Boom vd. 2021:527).

Turizme engelli bireylerin katılımını sağlamak için çeşitli paydaşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Vernon vd., (2005) bu paydaşları kamu sektörü, konaklama işletmeleri, ulaşım hizmetleri, alışveriş merkezleri, restoranlar, yardımcı hizmetler, kamu kurumları, yerel halk ve turistler olarak sıralamıştır. Sayılır (2021) ise destinasyon paydaşlarını;

- Seyahat Acentaları,
- Konaklama İşletmeleri,
- Yerli ve Yabancı Turistler,
- Yiyecek İçecek İşletmeleri,
- Eğitim Veren Kurumlar,
- Yerel Halk,
- Sivil Toplum Kuruluşları,
- Kamu Kuruluşları,
- Tur Operatörleri,
- Destek Hizmet İşletmeleri şeklinde sıralamıştır.

Engelli Birey Kavramı ve Sınıflandırması

Engellilik insanoğlunun yaşamı sürecince yaşayabileceği bir olgudur. İnsanlar doğduklarında engelli olmayabilir ama yaşamlarının herhangi bir anında doğal afet, trafik kazası, hastalık gibi durumlarla karşılaşabilir ve bunun sonucu olarak engelli birey olarak yaşamına devam edebilir. Engellilik bilişsel, fiziksel, duyuşsal, gelişimsel, duygusal olarak bireyin günlük yaşamının belirli işlevlerini yerine getiremediği duruma denir (Sharma vd. 2021:2).

Engellilik ile ilgili çok çeşitli sosyal, politik ve kişisel deneyimleri kapsaması ve engellik seviyesinin net bir ölçüsünün olmaması sebebiyle belirli bir tanım yapmak zorlaşmaktadır. Bu nedenle literatürde çok çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu durum anlam karmaşası oluşmasına sebep olmaktadır.

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Anglo-Amerikan hukukunda tanım ve kavram üzerinde tartışmasında; “impairment”, “disability”, “disabled person”, “people with disability” kavramları farklı düşünce ve yargıları ifade edecek nitelikte kullanılmakta olup ülkemizde ise “sakat”, “özürlü”, ve “engelli” kavramları kullanılmaktadır (Uluocak ve Aslan, 2012:24). Günümüzde sakat ve özürlü kavramları 3 Mayıs 2013 tarihli ve 28636 sayılı Resmî gazetede yayınlanan kararname ile engelli olarak değiştirilmiştir. Kanunun 3 maddesi c bendinde engelli tanımı: “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” olarak ifade edilmiştir (Resmî Gazete 2005). Yürüme, görme ve işitme, temel yaşam aktiviteleri için çok önemli olduğundan, bu aktiviteleri önemli ölçüde sınırlanan bireyler genellikle engelli olarak tanımlanabilir. Literatürde engellik tanımında, bireyin biyolojik yapısındaki yetersizliğe atıfta bulunulurken, bir başka tanımında, toplumun engelleri olan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlığı şeklinde belirtilmiştir (Barnes, 2020; Priesley, 2001).

Nüfusun yaşlanması ile ortaya çıkan engelli olma ihtimaline ek olarak, diyabet, kalp, koroner hastalıklar, kanser ve zihinsel bozukluklar gibi bazı kronik hastalıklar engelli birey sayısını artırmaktadır. Bu durumu takip etmek ve verileri kontrol altına almak için Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kamu kurum ve kuruluşlarındaki Engelli Sağlık Kurulu Raporlarını esas alan "Ulusal Engelli Veri Sistemi" oluşturulmuştur. 2020 yılı Ağustos ayında, Ulusal Engelli Veri Sistemi üzerinden oluşturulan istatistik bültenine göre; engelli birey sayısı 2 milyon 535 bin 533'tür. Bu bireylerden 1 milyon 425 bin 667'si erkek, 1 milyon 109 bin 566'sı ise kadındır. Bu bireyler arasında ağır engeli olan kişi sayısı 764 bin 271'dir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020:17). 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'nda engelli türlerini Ortopedik engelli, Görme engelli, İşitme engelli, Dil ve konuşma engelli, Zihinsel engelli, Süreğen (sürekli) hastalık olmak üzere 6'ya ayırmıştır.

Tablo 1. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli sınıflaması

Engel Grubu	Kişi Sayısı	Oran (%)
Görme	277.001	9,83
İşitme	228.589	8,11
Dil ve Konuşma	40.981	1,45
Ortopedik	383.134	13,59
Zihinsel	486.676	17,27
Ruhsal ve	215.915	7,66
Süreğen Hastalık	1.119.007	39,70
Diğer	67.324	2,39

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020:17)

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Tablo 1’de Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan istatistik bülteninde engelli türleri Görme, İşitme, Dil ve Konuşma, Ortopedik, Zihinsel, Ruhsal ve Duygusal, Süreğen Hastalık ve Diğer olmak üzere 7 başlıkta gruplandırılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmada Çanakkale’deki turizm paydaşlarının engelli bireylere yönelik bakış açılarını ortaya koymak, paydaşların görüşleri doğrultusunda literatüre katkı sağlamak, engelli bireylere yönelik neler yapılabileceği konusunda farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır. Ayrıca engelli bireylerin turizme ve sosyal hayata katılımlarının artırılması amacıyla turizm paydaşlarının engelli bireyler hakkında neler düşündüklerini, engelli bireylere yönelik Çanakkale’de neler yapılabileceğinin ortaya koyulması hedeflenmektedir.

Türkiye’de çeşitli yasal ölçümler ve tasarım standartları olmasına rağmen, engelliler erişilebilirlik sorunları yaşamaktadır. Turizm tesislerini, kamu binalarını sağlıklı insanlar gibi kullanamamaktadır. Bu kapsamda tüm engelli bireylerin yaşamın her alanına fırsat eşitliği içinde erişilebilir olmasını sağlayacak koşulları oluşturmak, iyileştirmek ve geliştirmek amaçlanmalıdır. Bu amaçlara ulaşmak için hükümet, yerel yönetim ve tüm paydaşlar; engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik alt yapının geliştirilmesi için birlikte çalışmalıdır.

Turizm, engelli bireylerin turizme katılımlarını kolaylaştırılıp teşvik etmelidir. Bireyin herhangi bir engeli, onu toplumdaki soyutlanmamalıdır. Aksine bireyin önündeki yaşadığı engelleri azaltmalı onlara bu konuda destek sağlanmalıdır. Bu kapsamda engelli bireylerin diğer bireyler gibi toplumsal hayata ve turizm faaliyetlerine katılımları bir hak olarak görülmelidir. Bu yüzden engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılımda yaşadıkları sorunları, ihtiyaç ve istekleri; turizm paydaşları ile yapılacak görüşmelerde değerlendirilerek, tespit edilecek sorunlara yönelik çözüm öneri sunmak ve literatüre katkı sağlamak açısından önemlidir.

Araştırmanın Yöntem ve Kısıtları

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemi kullanılma sebebi derinlemesine bilgi edinmektir. Derinlemesine görüşme; araştırılan konu hakkında açık uçlu soruların cevaplanması ve bireyler ile yüz yüze görüşme yapılarak bilgi toplanması ile yapılır

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

(Tekin 2006:101). Görüşme tekniği bilgi toplanması açısından güvenilir yöntemdir. Fakat görüşmelerin yüz yüze yapılması zaman alması açısından zorlu yanıdır. Nitel araştırma yöntemlerinde en çok kullanılan yöntemdir. Araştırmada, içerik analizinin yanında betimsel analiz kullanılmıştır. İçerik analizi araştırmanın içeriğini anlam ve dilbilgisi bakımından sistematik bir sınıflandırma, sayılarla ifade etme ve çıkarımlarda bulunma yoluyla ifade eden bir bilimsel yaklaşımdır. Metin veya materyaller üzerinde içerik analizi yapmak için, öncelikle metinler çeşitli seviyelerdeki (kelime sözcük) analiz edilebilir kategorilere kodlanır. Nitel olarak kavramsal ve ilişkisel olarak analiz edilir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015:333). Burada içerik analizinin amacı çalışmanın anlaşılır hale getirilmesidir (Seggie ve Bayyurt, 2015:254).

Görüşmeler yüz yüze ve telefon ile görüşmeleri yapılarak sağlanmıştır. Görüşmeye başlamadan önce paydaş temsilcilerine ses kaydının alınıp alınmayacağı sorulmuş kabul etmeleri durumunda ses kaydı alınmıştır. Kayıt sonrasında deşifre edilmiştir. Ses kaydı kabul etmeyen paydaşlar temsilcileri için notlar tutularak aynı gün düzenlenerek temize çekilmiştir. Yapılacak görüşmelerde yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. İlk bölüm demografik özelliklerin belirlenmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölüm 7 tane açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Görüşme yapılan dönemde ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesinde meydana gelen 11 ili kapsayan depremin yaşanması nedeniyle ve görüşme yapılacak temsilcilerimizin iş yoğunlukları sebebiyle katılımcı sayısı kısıtlanmıştır. Araştırma, çalışmaya katılan Çanakkale ili merkez ilçesinde bulunan paydaşların verdiği cevaplar ile sınırlı olup Çanakkale taşra ilçelerindeki paydaşların cevaplarının olmaması araştırmanın kısıtlılığını göstermektedir. Ayrıca çalışmanın sadece o dönemi kapsamı açısından diğer sınırlılık olarak görülebilir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmada derinlemesine araştırılma yapılabilmesi amacıyla ve konu hakkında bilgi sağlayabilecek katılımcıları seçmek için amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Bu hususta her bir paydaş temsilcisinin eşit ve heterojen olması, turizmdeki diğer paydaşların konuyla ilgili görüşlerinin alınması ve çözüm önerileri sunmaları çalışma için önemlidir. Görüşmede her bir paydaş grubundan birden fazla paydaş temsilcisiyle görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma kapsamında amaçlı örneklem kullanılarak Çanakkale’de turizm için önemli olduğu düşünülen çeşitli kamu kurumları, özel sektör temsilcileri ve STK gibi 10 paydaş grubu temsilcilerinden oluşan katılımcıdan elde edilen veriler yorumlanmıştır. Aşağıda tablo 2’de katılımcıların listesi sunulmaktadır.

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Tablo 2. Paydaşlar

Paydaşlar	Katılımcı Sayısı
Seyahat Acentesi	2
Konaklama İşletmeleri (Otel)	3
Eğitim Veren Kuruluşlar	
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Akademik Personel)	5
Yerel Halk	6
ÇATIÖD	1
TÜRSAB	1
Çanakkale Valiliği	2
Çanakkale Belediyesi	2
Çanakkale İl Özel İdare	4
Çanakkale İl Kültür ve Turizm Md.	1
Çanakkale Tarihi Alan Başkanlığı	2
Troya Müzesi	2
Tur Operatörü	1
Toplam	32

3 Şubat – 6 Mart 2023 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılma döneminde ülkemizde Doğu Anadolu Bölgesinde meydana gelen 11 ili kapsayan depremin yaşanması nedeniyle ve görüşme yapılacak temsilcilerimizin iş yoğunlukları sebebiyle katılımcı sayısı kısıtlanmıştır. Ayrıca görüşmelerde verilerin doyum noktasına ulaşması ve tekrar etmeye başlaması nedeniyle görüşme sonlandırılmıştır. Sonuçların yorumlanması için içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Mülakat soruları bu alanda yapılmış benzer bilimsel araştırmalar incelerken, çalışmaya katılan paydaşların ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesinde görevli akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bilimsel araştırmanın danışman akademisyeni ile birlikte sorulara son şekli verilmiştir. Mülakat yapılmadan önce araştırma için ön bilgilendirme yapılmıştır. Görüşme yapılan bireylere araştırmada isimlerinin açıklanmayacağını, analizlerin isim yerine katılımcılara verilen “K” kodları ile yapılacağı belirtilmiştir. Görüşmelerin analizinde MAXQODA kullanılmıştır. Bu programın analizleri sonucunda kod haritaları ile sözcük bulutları ortaya çıkartılmıştır.

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Araştırma Bulguları

Demografik Bulgular

Araştırmaya kamu kurumlarından, üniversiteden, sivil toplum kuruluşlarından, özel sektörden ve yerel halktan katılan kişilere ait detaylı bilgiler Tablo 6 da ve aşağıda detaylı olarak belirtilmiştir. Araştırmaya katılan görüşmeciler 15 kadın ve 17 erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların %47 si kadınlardan, %53 ise erkeklerden oluşmuştur. Katılımcıların yaşları 23 ila 58 arasındadır ve katılımcıların %53 ü 40 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde 4 ön lisans, 13 lisans, 12 yüksek lisans ve 3 doktora mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcılardan lisans ve yüksek lisans seviyesinden eğitim görenler %78 lik kısmı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların kişilerin 13'ü kamu kurumu temsilcisi, 5'i akademisyen, 2'si sivil toplum kuruluşu üyesi, 6'sı özel sektör temsilcisi ve 6'sı yerel halktan oluşmaktadır. Katılımcıların %40'ı kamu kurumu temsilcisi, %43'u kamu dışındaki kuruluşların temsilcisi iken yaklaşık %17 si akademisyenlerden oluşmuştur.

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Tablo 3: Demografik Özellikleri

	CİNSİYET	YAŞ	EĞİTİM	PAYDAŞ
KATILIMCI 1	E	55	Yüksek Lisans	Akademisyen
KATILIMCI 2	K	50	Doktora	Akademisyen
KATILIMCI 3	E	37	Yüksek Lisans	Akademisyen
KATILIMCI 4	E	38	Doktora	Akademisyen
KATILIMCI 5	K	47	Doktora	Akademisyen
KATILIMCI 6	K	31	Lisans	Çanakkale Belediyesi
KATILIMCI 7	K	26	Lisans	Çanakkale Belediyesi
KATILIMCI 8	K	30	Yüksek Lisans	Çanakkale İl Özel İdare
KATILIMCI 9	K	40	Lisans	Çanakkale İl Özel İdare
KATILIMCI 10	E	38	Lisans	Çanakkale İl Özel İdare
KATILIMCI 11	E	51	Yüksek Lisans	Çanakkale İl Özel İdare
KATILIMCI 12	K	23	Ön Lisans	Otel
KATILIMCI 13	E	46	Yüksek Lisans	ÇATIÖD
KATILIMCI 14	E	36	Yüksek Lisans	Otel
KATILIMCI 15	K	44	Ön Lisans	Otel
KATILIMCI 16	E	36	Yüksek Lisans	Rehber
KATILIMCI 17	K	31	Lisans	Seyahat Acentası
KATILIMCI 18	K	50	Ön Lisans	Seyahat Acentası
KATILIMCI 19	E	52	Yüksek Lisans	TÜRSAB
KATILIMCI 20	K	38	Lisans	Çanakkale Tarihi Alan Bşk.
KATILIMCI 21	E	32	Lisans	Çanakkale Tarihi Alan Bşk.
KATILIMCI 22	E	44	Yüksek Lisans	Troya Müzesi
KATILIMCI 23	E	56	Yüksek Lisans	Troya Müzesi
KATILIMCI 24	E	58	Yüksek Lisans	İl Kültür ve Turizm Md.
KATILIMCI 25	E	34	Lisans	Çanakkale Valiliği
KATILIMCI 26	K	33	Yüksek Lisans	Çanakkale Valiliği
KATILIMCI 27	E	27	Lisans	Yerel Halk
KATILIMCI 28	K	42	Lisans	Yerel Halk
KATILIMCI 29	E	54	Lisans	Yerel Halk
KATILIMCI 30	K	49	Ön Lisans	Yerel Halk
KATILIMCI 31	K	41	Lisans	Yerel Halk
KATILIMCI 32	E	45	Lisans	Yerel Halk

Mülakatlara Ait Bulgular

Katılımcılarla yapılmış olan görüşmeler deşifre edilmiş ve bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür. Sonrasında katılımcılara sorulan açık uçlu sorulara verilen cevaplar içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz sonucunda görüşmelerden temalar çıkarılmış, kodlar belirlenmiş ve bu kodların hem haritaları

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

hem de kelime bulutları hazırlanmıştır. Daha sonra betimsel analiz yöntemi kullanılarak detaylı bir şekilde kodlamalar incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4: Katılımcı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Tablosu

Sorun Türü	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Toplumsal	Binalar, kaldırımlar ve yollar engelliler için uygun değil	Farkındalığı arttıracak eğitimler verilmeli (18)
	Sosyoekonomik sebeplerle toplumsal aktivitelere katılım az (13)	Engelli bireylere yönelik sosyal aktiviteler artırılmalı (7)
	Toplu taşıma yetersiz ve engelli dostu değil (11)	Okul dışında engelli bireylere özel aktivite merkezi olmalı (6)
	Engellilere karşı bilinçsiz ve kaba davranışlar (9)	Engellilerle ilgili yasalara uyulup uyulmadığı denetlenmeli (4)
	Engelli bireylere yönelik sosyal aktivite az (6)	Toplu taşıma araçları ile ilgili çözümler (4)
	Şehrin alt ve üst yapı yetersizliği var (6)	Kurumlarda hizmet çeşitliliği ve öncelikleri artırılmalı (4)
	Toplumun farkındalığı yetersiz (5)	Binalar kaldırımlar yollar vb. engellilere göre düzenlenmeli (3)
	Verilen Hizmetler az ve öncelikleri yok (6)	
	Halkın bakış açısında sorun yok (5)	
	Eğitim kurumları nitelik ve nicelik olarak yetersiz (4)	
Eğitimsel	Engellilere özel eğitim kurumları az (15)	Engelli bireylere özel rehabilitasyon merkezleri artırılmalı (12)
	Eğitim kurumları nitelik ve nicelik olarak yetersiz (9)	Nitelikli eğitmen sayısı artırılmalı (8)
	Eğitimciler nitelik ve nicelik olarak yetersiz (8)	Engelli bireylere özel eğitim programı yapılmalı (8)
	Eğitim kurumlarının fiziki şartları yetersiz (6)	Farkındalığın artırılması (7)
	Eğitim içeriğindeki yetersizlikler (6)	Nitelikli eğitim kurumu sayısı artırılmalı (6)
	Normal okullarda engelli öğrencilerin dışlanması (5)	Okulların donanımları artırılmalı (5)
	Okullara ulaşımın zor olması (2)	Engellilere özel kurslar açılmalı (2)
		Okullara erişim kolaylaşmalı (2)

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Tablo 4. Katılımcı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Tablosu (Devamı)

İstihdam	Özel sektörde küçük işletmelerde istihdam az (11)	Yasalarla özel sektörde istihdam sayısı artırılmalı (18)
	Kamu dışında istihdam az (10)	Farkındalık artırılmalı (7)
	Engelli bireylerin istihdamı yetersizdir (9)	Engel durumlarına uygun işlerde istihdam sağlanabilir (4)
	Farkındalık eksikliği nedeniyle istihdam edilememiş (6)	Bütçeden istihdam için ödenek artırılmalı (2)
	Engel durumlarına uygun işlerde istihdam edilmiyorlar (5)	Ulaşım sorunu çözülerek erişilebilirlik artırılmalı (2)
	Ulaşım sorunu istihdamı olumsuz etkiliyor (2)	
Yoksulluk	Ailelerden bir kişi çocuk bakımı sebebi ile çalışmamakta (6)	İstihdam artırılmalı (11)
	Hiçbir fikrim yok (5)	Ücretsiz eğitim, sağlık, ulaşım ve konut desteği verilmeli (9)
	Gelirleri düşük olduğu için yoksulluk çekiyorlar (4)	Devlet maddi desteği artırılmalı (9)
	İstihdam az olduğu için yoksulluk çekiyorlar (3)	
	Ekonomik olarak verilen destekler yetersiz (2)	
	Yoksulluk sebebi ile eğitim alamıyorlar (2)	
Sağlık	Engel durumlarına bağlı sağlık sorunları var (16)	Engellilere özel sağlık merkezleri artırılmalı (10)
	Üst yapı sorunları erişimlerini zorlaştırıyor (7)	Ulaşım sorunları çözülmeli (7)
	Engellilere özel sağlık merkezi yok (5)	Sağlık destek kapsamı genişletilmeli (6)
	Bilgim yok (4)	Psikolojik destek artırılmalı (5)
	Bilgili sağlık personeli az (4)	Mobil sağlık hizmeti sunulmalı (5)
	Sağlık kuruluşlarındaki bürokratik sorunlar (3)	Sağlık personeli sayısı artırılmalı ve eğitilmeli (4)
		Engelli bireylerin önceliği artırılmalı (3)
	Engellilerin sağlık sorunları için takip amaçlı karne olmalı (3)	

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açılırları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Tablo 4. Katılımcı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Tablosu (Devamı)

Erişilebilirlik	Üst yapı sorunları sebebiyle erişim sorunları (17)	Kent planlamasında engellilere uygun düzenlemeler artırılmalı (11)
	Açık alanlara ve sosyal etkinliklere erişim sorunu (9)	Toplu taşıma araçlarının engellilere uygun olması (5)
	Engellilere ait alanların gasp edilmesi (6)	Engellilere özel alanların başkalarının kullanımı engellenmeli (5)
	Toplu taşıma araçlarına bağlı erişim sorunları (5)	Farkındalık eğitimleri verilmeli (4)
	Kamu ve özel binalarda engellilere yönelik uygulamalar yetersiz (4)	
Ayrımcılık	Sosyal çevrenin dışlaması (11)	Toplumda farkındalık artırılmalı (9)
	Okullarda yapılan ayrımcılık (5)	Toplumla iç içe olmaları sağlanmalı (7)
	Psikolojik veya fiziksel şiddet (4)	Caydırıcı cezalar ayrımcılık ve şiddeti önler (3)
	Pozitif ayrımcılık gelişmelerini engelliyor (3)	Kamusal alanlar engellilere göre planlanmalı (2)
	Şehrimizde ayrımcılık yok (6)	Pozitif ayrımcılık yapılmalı (2)
	Fikrim yok (4)	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hiçbir insan bilerek ve isteyerek engelli olmayı tercih etmez. İnsanlar genetik mirasları, ailelerinin ve kendi dikkatsizlikleri, yaşlanma, kaza geçirme, çalışma şartları gibi birçok sebepten ötürü engelli birey olabilirler. Uzun yaşam engelli sayısını artırırken, tüm insanların yaşamında engelli bireyle birlikte yaşama olasılığını da fazlalaştırmıştır. İnsanlar engelli bireylerle birlikte yaşamaya uyum göstermeyi, sosyal ve fiziki yaşamı bu duruma göre dizayn etmeyi öğrenmek zorundadır.

Paydaşlar ile yapılan görüşmelerden, Çanakkale'deki turizm paydaşlarına göre engelli bireylerin genel olarak en çok sorun yaşadıkları alan ulaşılabilirlik olmuştur. Şehre ulaşım noktasından başlayarak, konaklama işletmelerine ulaşım, odaya ulaşım, yiyecek ve içecek alanlarına ulaşım, sosyal ve kişisel kullanım alanlarına ulaşım noktasında sorunların olduğu ifade edilmiştir. Ulaşılabilir bir şehir olmak noktasında eksiklerin bulunduğu belirtilmiştir.

Toplumsal olarak bakıldığında engelli bireylerin yaşamsal sorunlar ile fiziksel yapıların ortaya çıkardığı sorunları olduğu görülmüştür. Engelli bireyler binalar, kaldırımlar ve yolların uygunsuzluğu sebebiyle seyahat etmekte sorun yaşamaktadır. Şehir içinde toplu taşıma hizmetinin yetersiz ve engelli dostu

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

olmadığı paydaşlar tarafından ifade edilmiştir. Sosyal bir varlık olan insan için diğer bireyler ile birlikte olma, ortak vakit geçirme çok önemlidir. Engelli bireylere yönelik sosyal aktivitelerin az olması, sosyo-ekonomik sebeplerle toplumsal aktivitelere katılımın az olması bu bireylerin yaşam alanlarını sınırlamaktadır. Ayrıca toplumun engelli bireyler hakkındaki farkındalığı da yetersizdir. Paydaşlar toplumsal sorunların çözümünde en önemli noktanın toplumsal farkındalığın artırılması olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun için çeşitli eğitimlere ve kamu spotlarına ihtiyaç olduğunu ayrıca aktivitelere katılımında farkındalığı artıracağına değinmişlerdir.

Engelli birey için eğitim imkânlarının az olması, verilen eğitimdeki nitelik ve niceliğin yetersiz olması ve eğitimcilerin de çeşitli eksiklere sahip olması ana sorunlar olarak ortaya konulmuştur. Paydaşlar toplumda var olan dışlanma davranışının eğitim ortamında da devam ettiğini, okulların fiziki olarak ulaşılabilir durumda olmadığını ve eğitim içeriklerinin de engel türlerine göre uygun olmadığını ifade etmiştir. Hall vd., (2019) araştırmasında engelli bireylerin buldukları ortamlarda yaşadıkları dışlanmayı ifade ederken, paydaşlarla aynı sonucu anlatmaktadır. Akkaya ve Güçlü (2018:628) anasınıfı öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada kurum binaları ve sınıfların fiziki olarak engelli bireylere eğitim vermeye uygun olmadığını tespit etmiştir. Şengün ve Toptaş (2021:49) yaptıkları benzer bir çalışmada öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerin eğitilmesi noktasında bilgi, beceri ve tecrübe eksikliği yaşadıklarını tespit etmiştir. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile paydaşların ifadelerinin benzer olduğu görülmüştür. Paydaşlar engelli bireylerin eğitim alanında yaşadıkları sorunların çözümü noktasında en çok eğitim kurumlarının sayısının, nitelik ve niceliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun için okul binalarının sayısının artırılması, sınıf ortamlarının eğitime uygun şekilde iyileştirilmesi ve alan bilgisi olan eğitimcilerin görevlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca engel türüne ve bireye özgü eğitim sunulması ifade edilen bir başka çözüm önerisi olmuştur.

Paydaşlar engelli bireylerin yaşadığı sorunların ana temelinde istihdam sorunlarını sürekli dile getirmektedir. Özel sektörde engelli bireylerin istihdam edilme durumlarının yetersiz olduğunu, istihdam edilen bireylerin ise normal bireylere göre daha düşük ücretlerle çalıştırıldığını ve uygun işlerde istihdam edilmediklerini ifade etmişlerdir. Toplum ve eğitim alanında dışlanmaya maruz kalan engelli bireyler istihdam alanında da dışlanmaya devam edilmektedir. İşletme sahiplerinin tutum, davranış ve farkındalıkları engelli bireylerin önünde engel olarak durmaktadır. Bezyak vd. (2020:3276) çalışmalarında engelli bireylerin iş hayatında sınırlı eğitime sahip olmaları sebebiyle düşük ücretli işlerde çalıştırıldıklarını, Polat (2020:888) ise engelli bireylerin görevde yükselme ve yönetici olma

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

imkânı bulamadığını bunun sonucu olarak düşük ücret almak durumunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Paydaşlar istihdam sorunlarının çözümü noktasında bunun yasal yollarla çözülebileceğini ve hükümetlerin engelli bireylerin istihdamı noktasında teşvikler sağlaması ile kalıcı olacağını ifade etmişlerdir.

İstihdam edilemeyen engelli bireyler yoksulluk sorunları ile karşılaşmaktadır. Çoğunlukla bu durum engelli ailesinin yoksulluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Paydaşlar yoksulluk konusundaki düşüncelerini ifade ederken sadece engelli bireyi kıstas almamış engelli ailesini genel olarak değerlendirmiştir. Engelli bireyin sürekli olarak başka bir bireyin yardımına ihtiyaç duyması bu bireyin de istihdamını engellemektedir. Hanedeki çalışan sayısının azalması hane halkı gelirini azaltırken, engelli birey için yapılan ilave harcamalar masrafları daha da artırmaktadır. Paydaşlar engelli ailelerindeki yoksulluğun ekonomik yardımların az olması ve eğitim eksikliği sebebiyle istihdam edilmeme sorunu olarak ifade etmişlerdir. Etowa vd. (2007:65) çalışmasında yoksulluk sebebiyle sağlık hizmetlerine ve tedaviye erişim sağlamadığını dile getirmiştir. Ülkemizde temel seviye sağlık hizmetinin engelli bireyler için ücretsiz olması bir nebze bu bireyleri rahatlatmış olsa da ileri seviye sağlık hizmetleri ve tedaviye erişimde yoksulluk sorunu ortaya çıkmaktadır. Trani ve Loeb (2012:20) çalışmalarında Afganistan ve Zambiya için verileri gözden geçirmiştir. Sonuç olarak engelli bireylerin sağlık hizmetlerine eğitime ve işgücü piyasasına erişimlerinin düşük olduğuna dair kanıtlar bulmuşsa da bu durumun bireylerin yoksullukları ile istatistiksel bir bağımlı bulamamıştır. Ülkemizde de ailevi gelir seviyesi, engel türüne göre istihdam imkânlarının farklı olması, ülkedeki halkın genelinin de gelir seviyesinin yoksulluk sınırının altında olması sebebiyle yoksulluk ile engellilik arasında anlamlı bir bağ kurulamamıştır. Bu sebeple paydaşların ikinci büyük dilimi oluşturan kısmı fikir beyan etmemiştir. Paydaşlar yoksulluk sorunun çözümünde istihdam sayılarının artırılmasını en önemli kıstas olarak belirlemiştir. Ayrıca devletin eğitim, sağlık, ulaşım, konut ve maddi destek sağlaması gerekliliği ifade etmişlerdir.

Ülkemizde acil sağlık hizmetlerinin ücretsiz sunulması tüm bireyler için çok güzel bir uygulamadır. Fakat engelli bireylerin sürekli devam eden rahatsızlıkları ve rutin kontrolleri bu kapsam dışındadır. Ayrıca engel türlerine göre kullandıkları sağlık araçlarının bakımı, yenilenmesi ve tamiri de sağlık sigortası kapsamında karşılanmamaktadır. Paydaşlar engel türlerine göre bireylerin farklı sağlık sorunları yaşadıklarını, engelli bireylere özel olarak kurulmuş sağlık merkezlerinin bulunmadığını dile getirmiştir. Sağlık hizmetine ulaşım noktasında sağlık personeli sayısının az olması, hizmet alma ve tedavi sürecindeki bürokratik işlemlerin zor ve zaman alması genel sorunlar olarak ifade edilmiştir. Paydaşlar

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

engeller konusunda uzmanlaşmış ve sadece engelli bireylere hizmet sunan sağlık merkezlerinin sayısının artırılması, destek kapsamının genişletilmesi ve mobil sağlık hizmetlerinin sunulmasının sorunları azaltacağını ifade etmiştir. Polat vd. (2020:939) çalışmasında durak, otobüs ve trafik ışıklarının engelli bireylerin ihtiyacına düzenlenmesi gerektiği fakat ülkemizde görme engelli bireyler için bu konuda eksiklikler olduğunu belirtmiştir. Paydaşlarda kentlerin planlanmasında engellilere yönelik düzenlemeler yapılması gerekliliğe vurgu yapmıştır. Ayrıca toplu taşıma araçlarının engelli bireylerin kullanıma uygun hale getirilmesi noktasında benzer bir beyanda bulunmuşlardır.

Engelli bireyler tüm alanlarda yaşadığı dışlanma davranışı en büyük ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Paydaşlar toplumun bir parçası olan engelli bireylerin en çok toplum tarafından dışlandığı ifade etmiştir. Eğitim ortamında yaşanan dışlanma ve akran zorbalığı ile engelli bireylerin karşılaştığı psikolojik ve fiziksel şiddet ayrımcılık sorunları olarak ortaya çıkmıştır. Paydaşlar ayrımcılık sorunun çözümü olarak toplumda farkındalığın artırılması, engelli bireyin daha fazla toplumsal alanlarda görünür olması ve ayrımcılık yapacaklara verilecek caydırıcı cezalar ile mümkün olacağını ifade etmektedir.

Çanakkale ilindeki turizm paydaşları ile yapılan bu çalışmada engelli bireylerin yaşadığı sorunlar tespit edilmiş ve çözüm önerileri incelenmiştir. Belirtilen sorun alanları için öneriler geliştirilmiştir.

✓ Şehirlerin planlanmasında engelli bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak, oluşturulan yerleşim yerlerinin ulaşılabilirliği artırılmalıdır. Katılımcı 24 “*Kamu ve tüm yapı ve alanların erişilebilir konusunda sorunlar çok yaşanmaktadır. Bu hususta yönetmeliğe ve erişilebilir standartları uygun yapılması sorunu ortadan kaldıracaktır*”, katılımcı 25 “*Bu hususta engelli bireylerin kamu binaları ve binaların engelli bireyin engel durumuna (ihtiyacına) uygun olmalı onlara göre dizayn edilmelidir*” çözüm önerileri ile tespitlerimize paralel fikirler beyan etmişlerdir.

Binaların mimari projeleri oluşturulurken engelli bireylerin binadan faydalanma durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Engelli bireylere uygun olarak yapılan planlamalara teşvikler sağlanmalı, örnek projeler kamuoyu önünde ödüllendirilmelidir. Katılımcı 6 “*Bu nedenle fiziksel çevre ve ulaşım sistemleri; planlama ve tasarım aşamasından itibaren, engellilerin kullanım ve erişebilirlik gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde düzenlenmelidir*” katılımcı 22 “*Altyapı çalışmalarının, hizmet binalarının, sosyal ve kültür hayatın gerçekleştirileceği ortamların planlanması aşamasında engelli bireylerin de ihtiyaçları eklenmelidir*” ifadeleri ile çözüm önerimizle aynı fikirleri beyan etmişlerdir.

✓ Engel türlerine göre farklı eğitim içeriği bulunan özel eğitim kurumlarının sayısı artırılmalıdır. Katılımcı 26 “*Eğitim kesinlikle yeterli seviyede değil ders sayısı arttırılmalı daha*

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

kapsamlı ve her bireye özelleştirilmiş programlar oluşturulmalıdır”, katılımcı 29 *“Farklı dallarda eğitim veren kurumlar yetersiz. Bu alanlarda eğitim veren kurumlar açılabilir*”, katılımcı 7 *“Okul öncesinden başlayarak eğitimin her kademesinde engelli bireyler düşünülerek planlanmalıdır”* önerimizi destekleyen katılımcıların ifadeleridir.

✓ Özel sektörün bu alandaki çalışmaları teşvik edilmeli, nitelikli eğitici personel sayısı artırılmalıdır. Katılımcı 2 *“Özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim kurumlarının ve özellikle bu alanda istihdam edilebilecek eğitmenlerin nitelik ve nicelik olarak artırılması önemlidir*”, Katılımcı 4 *“Engelli bireylere yönelik uzman öğretim elemanı sayısı artırılması”* ifadeleri ile araştırmamızdaki öneri ile aynı doğrultuda beyanlarda bulunmuşlardır.

✓ Özel sektörün engelli bireyleri istihdam etmesi yönünde yasal düzenlemeler yapılmalı ve devlet tarafından teşvik uygulanmalıdır. Engelli birey istihdam eden özel sektör kuruluşlarının çalışmaları toplumla paylaşılmalıdır. Katılımcı 7 *“Engelli bireylerin özel sektör iş bulması oldukça zordur. Özel sektörün bu konuda bilinçlenmesi gerekmektedir*”, katılımcı 13 *“Kamu dışında özel sektörde iş bulmakta zorlandığı kanısındayım. Daha çok devlet teşviki ile istihdam edilmesi taraftarıyım”*, katılımcı 19 *“Kamu ve özel sektörde de devletin destekleriyle koruyucu işyeri destekleriyle bu konuya bazı çözümler bulunmuştur”* ifadeleri katılımcılarında benzer çözüm önerileri sunduklarını göstermiştir.

✓ Engelli maaşı ve engelli bakım ücretlerinin artırılması gereklidir. Katılımcı 11 *“Yoksulluk sorunları yaşayan engelli bireylerimize genel ihtiyaçlarına yetecek biçimde aylık destek verilebilir”*, katılımcı 25 *“Devlet desteği sağlanmalı. Engelli maaşları arttırabilir”* ifadeleri çalışmamıza destek vermektedir.

✓ Engelli bireyle ilgilenmek durumunda kalan aile bireyinin bu çabası emeklilik süresine ilave edilmelidir. Katılımcı 3 *“Özellikle anneler/kadınlar engelli bakımını üstlendikleri için ekonomik yaşamın dışında kalmaktadır. Bu durum hem aileler hem kadınlar açısından sosyoekonomik yaşama katılım konusunda ciddi dezavantaj yaratmaktadır”*, katılımcı 26 *“Engelli çocuğunu bırakmadığı için anne sayısı bu durumu maddi anlamda daha zorlaştırmaktadır. Devletin vermiş olduğu bakım parasıyla geçinmek zorunda kalan birçok aile var. Çocuklarını bakım ve eğitim olabilecekleri kurumlar olmalı ki aile çalışma hayatına girebilsin”* türündeki katılımcı fikirleri çalışmamızın önerileri uyumludur.

✓ Engellilere öncelik veren veya sadece engelli bireylere hizmet sunan konusunda uzman sağlık personelinin oluşması sağlığı merkezleri kurulmalıdır. Katılımcı 2 *“Belki kamu veya özel*

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

hastanelerin belli bir bölümü sadece özel gereksinimli bireylere ayrılabilir. Bununla birlikte engel durumuna göre sağlık kuruluşları bu bireylere yönelik mobil sağlık hizmetlerinde bulunabilir”, katılımcı 13 *“Sağlık bakanlığının evde hizmeti geliştirip engelli bireylerin en azından hastalık derecelerine göre bu hizmeti evde almaları ve ilaçların kuryelerce eve getirilmesi düşüncesindeyim*”, katılımcı 14 *“Sağlık merkezlerinde engelli bireylere öncelik tanınması sağlık işlerinin kısa sürede çözülmesi açısından önem arz etmektedir*”, katılımcı 25 *“Engelli bireyleri pek çok sağlık sorunuyla mücadele ediyorlar. Onlara özgü her bakımdan yeterli olacak sağlık kuruluşları yapılabilir*”, katılımcı 26 *“En azından devletin her ilde bir tane sadece engelli bireylere bakabilecek hastanesi olmalı”* katılımcıların ifadeleri önerimizle uyumludur.

✓ Belediyeler tarafından toplu taşımaya daha fazla önem verilmelidir. Toplu taşıma araçları, duraklar ve trafik ışıklarında engellilerin engel türlerine göre farklı bilgilendirme yöntemleri bulunmalıdır. Ayrıca engelli bireyler için özel durak uygulaması olmalıdır. Katılımcı 3 *“Toplu taşımayı kullanmada zorluklar vardır. Otobüslerin aşırı dolu olması ve bekleme sürelerinin uzunluğu tüm engel grupları için toplu taşımayı kullanamama sorunu yaratmaktadır”*, katılımcı 16 *“En büyük sorun ulaşım bence”* diyerek toplu taşımadaki çözüm önerimizin önemini ortaya çıkarmıştır.

✓ Engelli bireylerin uğradığı dışlanma davranışı en büyük ayrımcılık sorunu olmuştur. Bireylerin dışlanma sorunu ancak toplumda farkındalığın artırılması ile ortadan kalkacaktır. Bu sebeple engellilerin toplumla iç içe olduğu etkinliklerin sayısı artırılmalı, engelli bireyler ile toplumun iletişimi çoğaltılmalıdır. Belediyeler haftanın farklı günlerinde ve şehrin farklı bölgelerinde toplum buluşma günleri düzenlemeli bu aktivitelere engelli bireylerin katılması için gerekli kolaylıkları sağlamalıdır. Katılımcı 1 *“Engelli bireyden önce ailesi ve çevresi ayırım yapmamalıdır”*, katılımcı 5 *“Ayrımcılık üst seviyededir”*, katılımcı 13 *“Normal insan gibi görülmemekteler ya da acınarak bakılmaktadır”*, katılımcı 14 *“Engelli bireylerin normal bireylerden farklıymış gibi muamele görmeleri, bu bireylere sorumluluk verilmemesi ayrımcılık sorunlarının temelini teşkil etmektedir”*, katılımcı 26 *“Engelli bireyler toplumdan ayrı hatta yok sayılıyor. Aileye ve çocuğa acınası bir bakış acısı mevcut oysaki hepimiz birer engelli adayız, kimse bunun farkında değil”* türündeki katılımcı tespitleri ayrımcılık sorununun aileden başlayarak toplumun her kesiminde olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında katılımcı 25 *“Engelli bireyler toplumla iç içe olmalıdır. Buna yönelik faaliyetler etkinlikler düzenlenebilir”*, katılımcı 14 *“Engelli bireylerin normal bireylerden bir farkı olmadığı, her türlü imkân ve olanaklardan yararlanma hakkına sahip oldukları bilincinin yayılması gerekmektedir”*, katılımcı 13 *“Eğitimle bu sorun giderilebilir”*, katılımcı 1 *“Toplum da farkındalık arttırılmalı sadece törenler de özel günler de siyasi paneller*

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

de akla gelmemelidir. Bu konuda ana okulundan itibaren tüm sınıflar da eğitim verilmeli normal bireylerin ve çocukları bilinçlendirmeliyiz”, katılımcı 2 “Bu farkındalığın yine bu alanda hizmet veren STK’ların çeşitli çalışmalarıyla oluşturulabileceğini düşünüyorum” ifadeleri ile çözüm önerimizi destekleyen görüşlerdir.

KAYNAKÇA

- Aas, C., Ladkin, A., and Fletcher, J. (2005). “Stakeholder collaboration and heritage management”. *Annals of tourism research*, 32(1): 28-48.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni (2022). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardimprogramlarimiz/>
- Akkaya, S. ve Güçlü, M. (2018). “Okul öncesi eğitim dönemi kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik çalışmaların incelenmesi”. *Journal of International Social Research*, 11(61): 628-634.
- Barnes, C. (2020). “Disability Studies: what’s the point?. Intersticios”. *Revista Sociológica de Pensamiento Crítico*, 14(2/1): 7-16.
- Bezyak, J. L., Sabella, S., Hammel, J., McDonald, K., Jones, R. A. and Barton, D. (2020). “Community participation and public transportation barriers experienced by people with disabilities”. *Disability and Rehabilitation*, 42(23): 3275-3283.
- Boom, S., Weijschede, J., Melissen, F., Koens, K. and Mayer, I. (2021). “Stakeholder perspectives and worldviews on sustainable urban tourism development using a Q-sort methodology”. *Current Issues in Tourism*, 24(4): 520-535.
- Byrd, E. T. (2007). “Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: applying stakeholder theory to sustainable tourism development”. *Tourism Review*, 62(2): 6-13.
- Carroll, A. B. (1991). “The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders”. *Business Horizons*, 34(4): 39-48.
- Crosby, N., Kelly, J. M. and Schaefer, P. (1986). “Citizens panels: A new approach to citizen participation”. *Public Administration Review*, 170-178.
- Donaldson, T. and Preston, L. E. (1995). “Stakeholder theory of the corporation: Concepts, evidence, and implications”. *Academy of Management Review*, 20(1): 65-91.

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

- Ertuğrul, F. (2008). “Paydaş teorisi ve işletmelerin paydaşları ile ilişkilerinin yönetimi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (31): 199-223.
- Etowa, J., Wiens, J., Bernard, W. T. and Clow, B. (2007). “Determinants of Black women's health in rural and remote communities”. *Canadian Journal of Nursing Research Archive*, 39(3): 56-76.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Hall, T., Kakuma, R., Palmer, L., Minas, H., Martins, J., & Kermode, M. (2019). “Social inclusion and exclusion of people with mental illness in Timor-Leste: a qualitative investigation with multiple stakeholders”. *BMC public health*, 19: 1-13.
- Hardy, A. L. and Beeton, R. J. (2001). “Sustainable tourism or maintainable tourism: Managing resources for more than average outcomes”. *Journal of Sustainable Tourism*, 9(3): 168-192.
- Hart, S. L. and Sharma, S. (2004). “Engaging fringe stakeholders for competitive imagination”. *Academy of Management Perspectives*, 18(1): 7-18.
- Kastenholz, E., Eusébio, C., & Figueiredo, E. (2015). “Contributions of tourism to social inclusion of persons with disability”. *Disability & Society*, 30(8): 1259-1281
- Neal, J. D., Uysal, M. and Sirgy, M. J. (2007). “The effect of tourism services on travelers' quality of life”. *Journal of Travel Research*, 46(2): 154-163
- Nyanjom, J., Boxall, K. and Slaven, J. (2018). “Towards inclusive tourism? Stakeholder collaboration in the development of accessible tourism”. *Tourism Geographies*, 20(4): 675-697.
- Öztürk, Y., Yaylı, A. and Yesiltas, M. (2008). “Is the Turkish tourism industry ready for a disabled customer's market? The views of hotel and travel agency managers”. *Tourism Management*, 29(2): 382-389.
- Priestley, M. (2001). “Introduction: the global context of disability”. *Disability and the life course: Global perspectives*, 3-14.
- Polat, E. K., Bacak, B. ve Kiroğlu, F. (2020). “Çalışma yaşamında görme engelli bireyler: Çanakkale örneği”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(49): 917-960.
- Polat, E. K. (2020). “Engelli bireylerin çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlara yönelik nitel bir araştırma: Çanakkale örneği”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39): 869-897.

Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, Vol. 7, Issue 2, 2023, 490-507

Turizm Paydaşlarının Engelli Bireylerin Toplumsal Sorunlarına Yönelik Bakış Açıları: Çanakkale İli Örneği

Fatma Selin ONAY, Murat AKSU

Robinson, N., Packer, T., Carter, M., Goddard, T. and Muir, T. (2007), “Travellers with disabilities: a substantial and growing niche market”, CAUTHE 2007: Tourism – Past Achievements, Future Challenges Conference, RMIT Publishing, 11-14 February 2007, Sydney 34-48.

Sayılır, E. (2021). *Destinasyon Pazarlaması Paydaş Analizi: Çanakkale İli Örneği*: Detay Yayıncılık: Ankara.

Seggie, N. ve Bayyur, Y. (2015). *Doküman Analizi*. Anı Yayıncılık: Ankara.

Shankman, N. A. (1999).” Reframing the debate between agency and stakeholder theories of the firm”. *Journal of Business Ethics*, 19(4): 319-334.

Sharma, N. Yadav, V. P. and Sharma, A. (2021). “Attitudes and empathy of youth towards physically disabled persons”. *Heliyon*, 7(8): 7852.

Şengün, H. ve Toptaş, V. (2021). “Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi”. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 44-51.

Tekin, H. H. ve TEKİN, H. (2006). “Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme”. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13): 101-116.

Trani, J. F. and Loeb, M. (2012). “Poverty and disability: A vicious circle? Evidence from Afghanistan and Zambia”. *Journal of International Development*, 24: 19-52.

Tomej, K. & Duedahl, E. (2023). Engendering collaborative accessibility through tourism: From barriers to bridges. *Annals of Tourism Research*, 99: 103528.

Uluocak, Ş. ve Aslan, C. (2012). *Toplum ve engelliler*. Çanakkale Kitaplığı: Çanakkale.

Vernon, J., Essex, S., Pinder, D. and Curry, K. (2005). “Collaborative policymaking: Local sustainable projects”. *Annals of Tourism Research*, 32(2): 325-345.

Resmî Gazete (2005). *Engelliler Hakkında Kanun*
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf>